

MAGDALENA BOROWIAK

ORCID 0009-0006-3359-9568

*Akademia Nauk Stosowanych im. Stanisława Staszica
w Pile*

PRZEMOC RÓWIEŚNICZA W SZKOLE JAKO ZAGROŻENIE DLA DOBROSTANU UCZNIÓW

ABSTRACT. Borowiak Magdalena, *Przemoc rówieśnicza w szkole jako zagrożenie dla dobrostanu uczniów* [Peer Violence in School As a Threat to Students' Wellbeing] Studia Edukacyjne no. 78, 2025, Poznań 2025, pp. 145-156. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. Submitted: 27.10.2025. Accepted: 25.11.2025. DOI: 10.14746/se.2025.78.10

The article addresses peer violence in the school environment, focusing on its impact on students' psychological, emotional, and social well-being. It presents the conceptual framework and typologies of violence, as well as its psychological and social determinants. Attention is drawn to the fact that experiencing violence can significantly disrupt a young person's sense of safety, emotional balance, and overall sense of happiness. The article highlights the consequences of peer violence, emphasizing its long-term impact on personal development and functioning in social relationships. It moreover stresses the need to foster a school climate based on trust, empathy, and mutual respect. The aim of the article is to highlight the role of a comprehensive, systemic approach to addressing peer violence as a key element in supporting the mental health, well-being, and harmonious development of young people.

Key words: peer violence, school, mental well-being

Wstęp

Zagadnienie przemocy rówieśniczej w środowisku szkolnym jest rozpoznane i wciąż przyciąga uwagę specjalistów, między innymi z dziedziny pedagogiki, psychologii i socjologii. Stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań współczesnej szkoły, która powinna być bezpiecznym miejscem dla rozwoju uczniów. Jednym z kluczowych warunków poczucia bezpieczeństwa w szkole jest świadomość swojej przynależności do określonego środowiska oraz znajomość własnego miejsca w jego strukturze. Na bezpieczeństwo wpływa również poczucie zdrowej więzi z grupą, realistyczna sa-

moocena, a także umiejętność stanowczego odmawiania w sytuacjach nacisku ze strony innych osób (Jakubowicz-Bryx, 2018, s. 336; Klus-Stańska, Nowicka, 1999; Wosik-Kawala, 2019, s. 86). Bezpieczna szkoła to także miejsce przyjazne, w którym zarówno uczniowie, jak i nauczyciele czują się dobrze, mogą osiągać sukcesy oraz zaspokajać swoje najważniejsze potrzeby (Nerwińska, 2012, s. 9; Niedopytalski, 2024, s. 8; Sudoł, 2024). Choć edukacja ma służyć wszechstronnemu rozwojowi ucznia, budowaniu jego kompetencji społecznych i emocjonalnych, to właśnie w szkolnych murach dochodzi często do zachowań zagrażających bezpieczeństwu psychicznemu i fizycznemu młodych ludzi (Orłowski, 2023; Słotwińska, 2022; Węgrzynowska, 2021).

Celem artykułu jest analiza wpływu przemocy rówieśniczej na dobrostan uczniów. Autorka podejmuje próbę wskazania, w jaki sposób różne formy przemocy, zarówno jawnej, jak i ukrytej, oddziałują na funkcjonowanie emocjonalne i społeczne młodych ludzi oraz jakie mechanizmy mogą ograniczać lub nasilać te skutki. Praca koncentruje się na zrozumieniu zależności między doświadczeniem przemocy a poczuciem bezpieczeństwa, równowagą emocjonalną i ogólnym dobrostanem uczniów.

Wysoka liczba przypadków agresji fizycznej, psychicznej oraz cyberprzemocy dowodzi, że szkoła, jako instytucja wychowawcza i społeczna, nie zawsze w pełni realizuje swoje zadania w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i wspierania rozwoju uczniów. Skala tego zjawiska nadal jest niepokojąca i stanowi istotne wyzwanie dla współczesnej pedagogiki oraz systemu oświaty. Doświadczenie przemocy w okresie dzieciństwa i dorastania może prowadzić do trwałych zaburzeń emocjonalnych, trudności w budowaniu relacji interpersonalnych, obniżonego poczucia własnej wartości, a w konsekwencji – do problemów adaptacyjnych w dorosłym życiu. Z tego względu przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej powinno stanowić jeden z priorytetowych celów działań profilaktycznych i wychowawczych szkoły (Popyk, 2023; Kobes, 2024; Gredler, Olweus, 1993; Pyżalski, 2019; Borowiak 2025).

Szkoła jako instytucja wychowawcza ma kluczowe znaczenie w zapobieganiu przemocy wśród uczniów. To właśnie w niej kształtują się wzorce zachowań, relacje interpersonalne i poczucie bezpieczeństwa. Dlatego, analiza przemocy rówieśniczej w kontekście dobrostanu uczniów jest nie tylko potrzebna, ale i niezbędna, aby skutecznie wspierać młodych ludzi w ich rozwoju i chronić przed destrukcyjnymi skutkami agresji ze strony rówieśników.

Formy przemocy rówieśniczej i jej uwarunkowania

W ogólnym kontekście można wrogię zachowania w relacjach rówieśniczych podzielić na agresję, przemoc oraz dręczenie. Agresja stanowi pojęcie

najszerze i obejmuje wszelkie świadome oraz celowe działania ukierunkowane na wyrządzenie krzywdy drugiemu człowiekowi. Wyróżnia się różne rodzaje agresji – reaktywną i proaktywną, pośrednią i bezpośrednią, a także fizyczną, werbalną i emocjonalną. Przemoc natomiast występuje w sytuacji, gdy jedna ze stron posiada wyraźną przewagę nad drugą, co prowadzi do zachwiania równowagi sił w relacji. Dręczenie natomiast (czyli tzw. *bullying*) ma miejsce wówczas, gdy działania skierowane przeciwko określonemu uczniowi są powtarzalne i systematyczne, a ich celem jest długotrwałe wyrządzenie mu krzywdy lub upokorzenie (Orłowski, 2022; Mazur, Kołło, 2006, ss. 81-82).

Przemoc rówieśnicza w środowisku szkolnym może przybierać różne formy, które często wzajemnie się przenikają (Chmura-Rutkowska, Buchnat, Cytlak, Jaskulska, Kanclerz, Kozłowska, Wawrzyniak-Beszterda, 2022). Jedną z nich jest przemoc fizyczna, obejmująca takie zachowania, jak bicie, kopanie, plucie, popychanie, szarpanie, wymuszanie pieniędzy, podstawianie nogi, a także zabieranie lub niszczenie cudzej własności. Równie powszechna jest przemoc werbalna, polegająca na przezywaniu, dokuczaniu, ośmieszaniu, wyszydzaniu, grożeniu, czy rozpowszechnianiu plotek. W tej formie agresji mieszczą się również obraźliwe komentarze, przerywanie wypowiedzi, czy używanie nieprzyzwoitych gestów. Kolejnym rodzajem jest przemoc relacyjna, której istota polega na obniżaniu statusu ofiary w grupie rówieśniczej, wykluczaniu jej z grona kolegów, ignorowaniu, izolowaniu, czy celowym pomijaniu w aktywnościach społecznych. Tego typu działania mogą być trudniejsze do zauważenia, jednak ich skutki psychiczne bywają równie poważne, jak w przypadku przemocy fizycznej. Coraz większym zagrożeniem staje się również przemoc cyfrowa (cyberprzemoc), realizowana z wykorzystaniem nowoczesnych technologii komunikacyjnych. Przejawia się ona między innymi poprzez wysyłanie obraźliwych wiadomości SMS lub e-mail, publikowanie krzywdzących treści w mediach społecznościowych, komunikatorach, udostępnianie kompromitujących zdjęć czy filmów, a także podszywanie się pod inne osoby w Sieci. Uczniowie mogą doświadczać również nękania online, śledzenia, ujawniania ich prywatnych informacji lub prowokowania do określonych zachowań, które następnie są dokumentowane i rozpowszechniane w Internecie. Wszystkie te formy agresji, niezależnie od sposobu ich przejawiania, stanowią poważne zagrożenie dla dobrostanu psychicznego młodych ludzi (Czemierowska-Koruba, 2015, s. 7; Węgrzynowska, 2021; Mróz, Wójcik, Poraj-Weder, 2024; Barlińska, Szuster, 2014; Pyżalski, 2018).

W literaturze przedmiotu wskazywane są także dwa podstawowe sposoby przejawiania przemocy wobec ofiary – bezpośrednie i pośrednie. Przemoc bezpośrednia obejmuje otwarte, widoczne działania, takie jak obraźliwe komentarze wypowiedziane wprost lub przesyłane drogą elektroniczną, a także

fizyczne akty gnębienia czy wymuszania. Działania pośrednie mają charakter ukryty i często wymagają bardziej wnikliwej analizy, ponieważ ich mechanizm jest długofalowy i złożony. Polega on na manipulowaniu relacjami społecznymi w taki sposób, aby wykluczyć lub izolować ofiarę. Sprawca najczęściej ignoruje poszkodowanego i skłania innych do określonego zachowania wobec niego, co w efekcie prowadzi do marginalizacji i społecznego wykluczenia (Smith, Thompson, 1991).

Każde dziecko może doświadczyć przemocy rówieśniczej. Istnieją jednak czynniki szczególnie narażające je na przemoc. Mogą być związane z cechami dziecka, sposobem wychowania czy sytuacją materialną rodziny. Ponadto, uświadomienie sobie istnienia różnych ról w procesie przemocy rówieśniczej ma kluczowe znaczenie dla jej zrozumienia i skutecznego przeciwdziałania. W każdej sytuacji przemocy występują trzy podstawowe role: sprawca, osoba pokrzywdzona oraz świadek. Przez wiele lat można było zauważyć, że uwaga badaczy i praktyków skupiała się głównie na relacji między sprawcą a ofiarą. Współczesne podejście coraz częściej jednak podkreśla znaczenie roli świadka (Węgrzynowska, 2021; Walczak-Człapińska, 2022; Sitarczyk, Dudziak, 2024). Nie tylko sama przemoc rówieśnicza jest zdeterminowana przez określone czynniki – również reakcja ucznia na jej wystąpienie nie jest przypadkowa. Zachowanie świadka w sytuacji przemocy wynika z wielu uwarunkowań indywidualnych, społecznych i sytuacyjnych. Badania wskazują, że decyzja o interwencji zależy między innymi od poziomu empatii, poczucia własnej skuteczności, norm moralnych, a także relacji z uczestnikami zdarzenia czy klimatu emocjonalnego w grupie. Uczniowie, którzy czują się bezpiecznie, mają wsparcie rówieśników i zaufanie do dorosłych, częściej reagują w sposób konstruktywny, to znaczy zgłaszają zdarzenia, wspierają osobę pokrzywdzoną lub próbują powstrzymać agresję (Wójcik, Hełka, Kozak, Wośko, Błońska, 2016; Sudoł, 2024). To właśnie świadkowie, rówieśnicy obserwujący akty przemocy mogą w decydujący sposób wpłynąć na jej przebieg. Ich reakcja, bierność lub wsparcie dla jednej ze stron często przesądza o tym, czy przemoc zostanie utrwalona czy zatrzymana.

Przemoc jest efektem złożonych interakcji między cechami indywidualnymi, czynnikami środowiskowymi oraz normami społecznymi (Popyk, 2023; Sztajnkowska, Milczarczyk, 2024; Chmura-Rutkowska, Buchnat, Cytlak, Jaskulska, Kanclerz, Kozłowska, Wawrzyniak-Beszterda, 2022). Osoby o niskiej empatii, impulsywności oraz niskiej samoocenie są bardziej narażone na bycie zarówno ofiarami, jak i sprawcami przemocy (Remiszewska, 2021; Walczak-Człapińska, 2022; Filip, Mróz, Ocetkiewicz, 2024). Również wzorce wychowawcze i relacje w rodzinie mają wpływ na zachowania agresywne w szkole. Dzieci doświadczające przemocy lub zaniedbania w domu

mogą częściej wykazywać skłonność do agresji wobec rówieśników (Chotkowska, 2022; Sitarczyk, Dudziak, 2024). Środowisko szkolne odgrywa znaczącą rolę w modulowaniu tych zachowań. Wysoki poziom wsparcia nauczycieli, jasne zasady i kultura bezpieczeństwa zmniejszają ryzyko występowania agresji (Sitarczyk, Dudziak, 2024; Sztajnkowska, Milczarczyk, 2024; Kobes, 2024).

Przemoc rówieśnicza a dobrostan

Doświadczenie przemocy rówieśniczej w okresie dorastania ma długofalowe konsekwencje dla dobrostanu psychicznego, poczucia bezpieczeństwa i rozwoju emocjonalnego uczniów (Olweus, Hart, 1993). Wyniki badań wskazują, że najpowszechniej występująca forma agresji szkolnej polega na tym, że nie pozostawia widocznych śladów fizycznych (Nyikó, 2024). Uczniowie przede wszystkim doświadczają krzywd w relacjach międzyludzkich, a także zranień słownych i poniżania. Trudniej dostrzec szkody, jakie te zachowania wyrządzają ofierze, co sprawia, że wyrzuty sumienia i empatia mają słabsze oddziaływanie (Orłowski, 2023; Wójcik, Hełka, Kozak, Wośko, Błońska, 2016; Sitarczyk, Dudziak, 2024; Sztajnkowska, Milczarczyk 2024; Jakimiuk, 2025).

Ofiary przemocy rówieśniczej często doświadczają licznych problemów psychicznych. Mogą pojawić się zaburzenia lękowe, depresja, trudności w koncentracji, a także problemy ze snem. Długotrwałe doświadczanie przemocy może prowadzić do izolacji społecznej oraz obniżenia poczucia własnej wartości, co w przyszłości zwiększa ryzyko zachowań autoagresywnych i problemów w funkcjonowaniu społecznym. Świadkowie przemocy, choć nie są bezpośrednio zaangażowani, również mogą odczuwać stres i poczucie zagrożenia, co wpływa na ich poczucie bezpieczeństwa (Cudak, 2023; Rumińska-Szalska, 2023; Mondry, Popyk, Pustułka, Winogrodzka, Wójcik, 2024; Leszczyńska, 2024; Borowiak, 2025).

Doświadczenie przemocy rówieśniczej wywiera wielowymiarowy wpływ na funkcjonowanie psychiczne jednostki. Skutki takich zachowań, zarówno widoczne, jak i ukryte, mogą zaburzać równowagę emocjonalną, poczucie bezpieczeństwa i ogólną satysfakcję z życia. W konsekwencji, oddziałują na dobrostan psychiczny, ograniczając zdolność do adaptacji, budowania pozytywnych relacji oraz skutecznego radzenia sobie z wyzwaniami codzienności.

W literaturze przedmiotu pojęcie dobrostanu często wiązane jest z definicjami szczęścia. Jedną z nich – tak zwaną „cebulową teorię szczęścia” – opracował Janusz Czapiński (2012). Według niej, szczęście obejmuje trzy poziomy. Najgłębsza warstwa, najbardziej stabilna, związana jest z wolą życia i stano-

wi wrodzony element dobrostanu psychicznego człowieka. Druga warstwa dotyczy emocjonalnego oraz poznawczego (ocennego) zadowolenia z życia. Z kolei, warstwa zewnętrzna obejmuje satysfakcję z poszczególnych obszarów życia, takich jak praca, rodzina, dom, relacje towarzyskie, czy sytuacja materialna. Najgroźniejsze dla człowieka są doświadczenia, które naruszają najgłębszą warstwę, to jest wolę życia (Niśkiewicz, 2019, s. 144; Czapiński, 2015; Kanasz, 2015). W tym kontekście przemoc rówieśnicza może stanowić czynnik zagrażający właśnie tej najgłębszej strukturze dobrostanu.

W psychologii dobrostan rozumiany jest jako doświadczenie przyjemności oraz subiektywne zadowolenie z życia. Jest to odczucie związane z realizacją potencjału jednostki oraz posiadaniem wartościowych osiągnięć życiowych. W ujęciu tym dobrostan obejmuje różne obszary funkcjonowania człowieka, które wpływają na jego optymalne rozwijanie się i pełne wykorzystanie możliwości (Nikiel, 2024, s. 84). Jedną z najbardziej znanych koncepcji dobrostanu zaproponowała Carol D. Ryff, która wyróżnia jego kluczowe wymiary: samoakceptację, rozwój osobisty, poczucie sensu i celu w życiu, autonomię, umiejętność panowania nad otoczeniem oraz pozytywne relacje z innymi ludźmi. Według tej teorii, dobrostan nie sprowadza się jedynie do doświadczania pozytywnych emocji, lecz obejmuje także zdrowy rozwój psychiczny jednostki (Ryff, 1989; Kaczmarek, Sęk, 2016; Karaś, 2019; Nikiel, 2024).

Trudno wskazać jednoznaczną definicję dobrostanu szkolnego. Wynika to między innymi z faktu, że badania pokazują liczne, zróżnicowane czynniki wpływające na optymalne funkcjonowanie uczniów w szkole, które trudno ująć w jednej definicji. Co więcej, znaczenie poszczególnych czynników może być różnie postrzegane przez samych uczniów.

Można stwierdzić natomiast, że dobrostan szkolny ucznia to dobrostan odnoszący się do kontekstu szkolnego. Może on ulegać zmianom w zależności od różnych okoliczności, takich jak etap edukacji czy zmiana szkoły, w której obowiązuje inna kultura szkolna. Dobrostan szkolny w dużej mierze zależy od czynników związanych ze szkołą, w tym jakości relacji społecznych, klimatu szkoły, osiągnięć edukacyjnych, a także od stopnia, w jakim czynniki te są dopasowane do indywidualnych zasobów ucznia, jego doświadczeń i dyspozycji (Nikiel, 2024). Kiedy dobrostan szkolny ucznia znajduje się na niskim poziomie, może to prowadzić do odczuwania dyskomfortu i niezadowolenia w szkole. Taki stan zwiększa ryzyko wystąpienia różnorodnych problemów, w tym zachowań agresywnych, trudności o charakterze internalizacyjnym, takich jak niskie poczucie własnej wartości czy dystres, myśli samobójcze, nadużywanie substancji psychoaktywnych, brak aktywności fizycznej oraz zarówno stosowania przemocy rówieśniczej, jak i jej doświadczania (Barlińska, Lalak, Winiewski, Orzechowska, 2021; Farnicka, Liberska, 2015; Malinowska-Cieślik, Zabdyr-Jamróz, Balcerzak, Ścibor, 2014).

Tabela 1

Determinanty dobrostanu psychicznego według Carol D. Ryff
w kontekście przemocy rówieśniczej

Wymiar dobrostanu (Ryff)	Charakterystyka	Odniesienie do przemocy rówieśniczej
Samoakceptacja (Self-Acceptance)	pozytywne postrzeganie siebie, akceptacja własnych wad i zalet, realistyczne poczucie własnej wartości	ofiary przemocy często odczuwają wstyd, poczucie niższej wartości i wątpliwości co do własnych kompetencji; powtarzające się ataki obniżają pewność siebie
Pozytywne relacje z innymi (Positive Relations with Others)	tworzenie i utrzymywanie satysfakcjonujących relacji, empatia, zaufanie, wsparcie społeczne	przemoc prowadzi do izolacji oraz wykluczenia, ograniczając możliwość budowania bliskich więzi i zaufania wobec rówieśników
Autonomia (Autonomy)	niezależność w myśleniu i działaniu, podejmowanie decyzji zgodnie z własnymi wartościami	uczniowie doświadczający przemocy mogą czuć presję podporządkowania się grupie, ograniczenie możliwości wyrażania własnego zdania i obawę przed odwetem
Opanowanie środowiska (Environmental Mastery)	skuteczne radzenie sobie z wymaganiami otoczenia, kontrola nad sytuacjami, wykorzystanie dostępnych zasobów	brak poczucia kontroli w sytuacjach przemocy, ograniczony dostęp do wsparcia dorosłych utrudnia adaptację i samoregulację w szkole
Cel w życiu (Purpose in Life)	poczucie sensu, wyznaczanie celów, motywacja do działania	chroniczna przemoc może powodować poczucie braku sensu, spadek motywacji do nauki i zaangażowania w życie szkolne
Rozwój osobisty (Personal Growth)	otwartość na nowe doświadczenia, uczenie się, rozwijanie potencjału	stałe zagrożenie i stres ograniczają podejmowanie wyzwań, chęć uczenia się i rozwijania kompetencji społecznych i emocjonalnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ryff, 1989.

Przemoc rówieśnicza w środowisku szkolnym negatywnie oddziałuje na wszystkie wymiary dobrostanu psychicznego uczniów. Zaburza poczucie własnej wartości, utrudnia budowanie satysfakcjonujących relacji, ogranicza autonomię i poczucie kontroli nad sytuacją, osłabia motywację i poczucie sensu życia oraz hamuje rozwój osobisty. W efekcie doświadczenie przemocy może prowadzić do trwałego obniżenia jakości życia emocjonalnego, społecznego i psychicznego młodych ludzi.

Poczucie bezpieczeństwa w środowisku szkolnym stanowi podstawowy warunek dobrostanu psychicznego ucznia oraz efektywnego procesu uczenia

się i rozwoju. Szkoła pełni bowiem nie tylko funkcję edukacyjną, ale także społeczną i emocjonalną – jest miejscem, w którym kształtują się relacje, tożsamość oraz umiejętność samoregulacji. Doświadczenie przemocy w tej przestrzeni może jednak poważnie zaburzać te procesy, wpływając negatywnie na równowagę emocjonalną i stabilność psychiczną młodych ludzi. Powtarzające się akty agresji prowadzą często do utrwalenia poczucia zagrożenia i braku kontroli nad własnym otoczeniem. Z perspektywy psychologii rozwojowej okres adolescencji ma kluczowe znaczenie dla kształtowania zdolności do regulacji emocji, dlatego doświadczanie przemocy w tym czasie może mieć szczególnie długotrwałe i dotkliwe konsekwencje (Barlińska, Lalak, Winiński, Orzechowska, 2021; Chotkowska, 2022; Kaczmarek, Sęk, 2016).

Wnioski

Pomimo wieloletniego wdrażania działań profilaktycznych, przemoc wciąż utrzymuje się na zbliżonym poziomie, co wskazuje na ograniczoną efektywność dotychczas stosowanych rozwiązań. Skuteczne przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej wymaga wielopoziomowych działań. Edukacja emocjonalna i rozwijanie kompetencji społecznych u uczniów zmniejsza ryzyko zachowań agresywnych. Programy profilaktyczne i inicjatywy, jak na przykład UNICEF, obejmują zarówno interwencje indywidualne, jak również działania skierowane na całe środowisko szkolne (UNICEF, 2018). Rola nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych jest kluczowa – ich zaangażowanie w monitorowanie sytuacji oraz reagowanie na przypadki przemocy znacząco redukuje negatywne skutki dla ofiar. Ponadto, kampanie edukacyjne i mediacje rówieśnicze uczą młodzież radzenia sobie w konfliktach oraz budowania zdrowych relacji społecznych.

Doświadczenie przemocy rówieśniczej stanowi poważne zagrożenie. Jest to zjawisko o charakterze systemowym, które dotyka nie tylko jednostki, lecz wpływa również na klimat społeczny całej szkoły. Dlatego, skuteczna profilaktyka i interwencja powinny obejmować działania na różnych poziomach, to jest indywidualnym, relacyjnym oraz instytucjonalnym. Takie podejście pomoże przeciwdziałać przemocy i wzmacniać pozytywne relacje w środowisku szkolnym. Odbudowa poczucia bezpieczeństwa wymaga stworzenia przestrzeni, w której uczniowie czują się wysłuchani, szanowani i wspierani. Tylko w takim klimacie możliwe jest rozwijanie emocjonalnej odporności, budowanie zdrowych więzi rówieśniczych oraz kształtowanie prawdziwego dobrostanu psychicznego, będącego zarówno fundamentem rozwoju osobistego, jak i edukacyjnego.

Przemoc rówieśnicza w szkole stanowi poważne zagrożenie dla dobrostanu psychicznego uczniów. Zjawisko to wymaga systemowych działań profilaktycznych, obejmujących edukację emocjonalną, wsparcie rówieśnicze oraz aktywną rolę nauczycieli i pedagogów. Tworzenie bezpiecznego środowiska szkolnego jest kluczowe dla rozwoju psychicznego młodzieży, ograniczenia występowania agresji oraz wspierania zdrowia emocjonalnego i społecznego. Dalsze badania nad mechanizmami przemocy oraz efektywnością programów profilaktycznych są niezbędne, aby skutecznie minimalizować negatywne skutki dla uczniów (Mróz, Wójcik, Pyżalski, 2022).

Wkład autorów

Autorka deklaruje samodzielny wkład w powstanie pracy.

REFERENCES

Opracowania

- Barlińska, J., Szuster, A. (2017). *Cyberprzemoc: o zagrożeniach i szansach na ograniczenie zjawiska wśród adolescentów*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego
- Barlińska, J., Lalak, D., Winiewski, M., Orzechowska, K. (2021). *Co sprzyja myślom samobójczym wśród dzieci i młodzieży – analiza na podstawie danych odbiorców pomocy online 116 111. Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 20(3), 80-105
- Chmura-Rutkowska, I., Buchnat, M.A., Cytlak, I., Jaskulska, S., Kanclerz, B., Kozłowska, A., Wawrzyniak-Beszterda, R.M. (2022). *Kto jest najgorzej traktowany w szkole? Dyskryminacja i przemoc rówieśnicza w polskich szkołach. Poznańskie badania oświatowe 2021. Resocjalizacja Polska*, 24, 177-201
- Chotkowska, K. (2022). *Doświadczenie przemocy w dzieciństwie – skutki w życiu dorosłym. Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 21(1), 57-76
- Cudak, S. (2023). *Przemoc wśród młodzieży szkolnej w opinii badanych uczniów. Kultura – Przemiany – Edukacja*, 286-298
- Czapiński, J. (2012). *Ekonomia szczęścia i psychologia bogactwa. Nauka*, 1
- Czapinski, J. (2015). *Indywidualna jakość i styl życia. Contemporary Economics*, 9(4), 290-332
- Czemierowska-Koruba, E. (2015). *Agresja i przemoc w szkole czyli co powinniśmy wiedzieć, by skutecznie działać. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji*
- Farnicka, M., Liberska, H. (2015). *Uwarunkowania poczucia dobrostanu psychicznego u dzieci w środowisku szkolnym. Problemy Wczesnej Edukacji*, 31(4), 77-91
- Filip, A., Mróz, A., Ocetkiewicz, I. (2024). *Dlaczego warto i jak można rozwijać empatię u dzieci we wczesnym i średnim dzieciństwie. Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, 19(2 (73)), 39-50
- Gredler, G.R., Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Malden: MA. Blackwell Publishing
- Jakimiuk, B. (2025). *Bezpieczeństwo w szkole. Rozpoznanie przejawów i skutków przemocy rówieśniczej w retrospektywnym ujęciu studentów pedagogiki. Forum Pedagogiczne [Pedagogical Forum]* 15, 1
- Jakubowicz-Bryx, A. (2018). *Poczucie bezpieczeństwa dziecka w środowisku szkolnym. Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*, 6, 2(12)
- Kaczmarek, Ł., Sęk, H. (2016). *Pozytywne interwencje psychologiczne. Dobrostan a zachowania intencjonalne. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo*
- Kanasz, T. (2015). *Uwarunkowania szczęścia. Socjologiczna analiza wyobrażeń młodzieży akademickiej o szczęściu i udanym życiu. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej*
- Karaś, D. (2019). *Pojęcia i koncepcje dobrostanu: przegląd i próba uporządkowania. Studia Psychologica: teoria et praxis*, 19(2), 5-23
- Klus-Stańska, D., Nowicka, M. (1999). *Bezpieczeństwo dzieci. Scenariusze dla rodziców i nauczycieli. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls*
- Kobes, P. (2024). *Problem przemocy rówieśniczej w polskich szkołach – system przeciwdziałania zjawisku. Zeszyty Naukowe Collegium Witelona*, 52, 29-40
- Leszczyńska, A. (2024). *Przeciwdziałanie bullyingowi w szkole – znaczenie i możliwości prowadzenia działań profilaktycznych w polskich szkołach. Psychologia Wychowawcza*, 71(29), 187-195

- Malinowska-Cieślik, M., Zabdyr-Jamróż, M., Balcerzak, B., Ścibor, M. (2014). Ocena prewencji przemocy wobec dziecka w Polsce z perspektywy zdrowia publicznego. *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie*, 12, 1
- Mazur, J., Kołolo, H. (2006). Związek między przemocą rówieśniczą w szkole a samopoczuciem psychicznym uczniów gimnazjum. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 5(1), 80-92
- Mondry, M., Popyk, A., Pustułka, P., Winogrodzka, D., Wójcik, M. (2024). *Bullying a wchodzenie w dorosłość. Znaczenie doświadczenia przemocy rówieśniczej dla zdrowia psychicznego młodych dorosłych*. *Psychologia Wychowawcza*, 71(29), 35-54
- Mróz, J.T., Wójcik, M., Pyżalski, J. (2022). *Bullying – prześladowanie rówieśnicze. Prawdy i mity na temat zjawiska*. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 21(4), 34-85
- Mróz, J.T., Wójcik, M., Poraj-Weder, M. (2024). *Od definicji do skutecznej interwencji: jak rozumieć zjawisko bullyingu?* *Psychologia Wychowawcza*, 71(29), 5-22
- Nerwińska, E. (2012). *Psychospołeczne uwarunkowania bezpieczeństwa w szkole*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji
- Niedopytański, M. (2024). *Obowiązki, Sankcje Karne i Dbłość o Bezpieczeństwo Uczniów. Bezpieczna Szkoła, Bezpieczne Miejsce*
- Nikel, Ł. (2024). *Dobrostan szkolny ucznia: definicja, istotne czynniki i metody pomiaru*. W: Z. Janiszewska-Nieścioruk (red.), *(Nie)nowe problemy edukacji i rehabilitacji osób z niepełnościami i o zróżnicowanych potrzebach*. Zielona Góra: Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego
- Niśkiewicz, Z. (2016). *Dobrostan psychiczny i jego rola w życiu człowieka*. *Studia Krytyczne*, 3, 139-151
- Nyikó, E.K. (2024). *Przemoc rówieśnicza i bullying: doświadczenia i sposoby radzenia sobie wychowawców klas IV-VIII*. *Psychologia Wychowawcza*, 71(29), 155-171
- Olweus, D., Hart, C.H. (1993). *Bullies on the playground: The role of victimization*. *Children on playgrounds: Research perspectives and applications*, 85-128
- Orłowski, J. (2023). *Agresja w szkole – częstotliwość, dotkliwość, wykrywalność, motywacje sprawców*. *Eunomia – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development*, 2(103), 149-162
- Popyk, A. (2023). *Skala i uwarunkowania przemocy rówieśniczej – wyniki Diagnozy przemocy wobec dzieci w Polsce 2023*. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 22(4), 37-62
- Pyżalski, J. (2012). *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls
- Pyżalski, J. (2018). *Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej w szkole – krytyczny przegląd stosowanych rozwiązań*. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 17(1), 30-45
- Remiszewska, Z. (2021). *Empatia w kontekście redukcji agresji i przemocy w szkole*. *Studia z Teorii Wychowania*, 12, 4(37), 65-77
- Rumińska-Szalska, A. (2023). *Nauczyciel, uczeń i rodzic w obliczu zjawiska cyberprzemocy rówieśniczej – analiza problemu, profilaktyka, wyzwanie*. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J. Paedagogia-Psychologia*, 36(2), 89-107
- Ryff, C.D. (1989). *Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069
- Sitarczyk, M., Dudziak, A. (2024). *Przemoc rówieśnicza w szkole w percepcji nauczycieli, rodziców i uczniów*. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J. Paedagogia-Psychologia*, 37(2), 43-59
- Słotwińska, H. (2022). *Autorytet nauczyciela-wychowawcy szansą na przezwyciężanie agresji i przemocy w szkole*. *Roczniki Pedagogiczne*, 14(2), 115-132
- Smith, P.K., Thompson, D. (1991). *Practical Approaches to Bullying*. London: David Fulton

- Sudoł, G.K. (2024). *Bezpieczna szkoła – rola i zadania organów zarządzających*. *Rocznik Administracji Publicznej*, 10, 357-376
- Sztajnkowska, R., Milczarczyk, N. (2024). *Przemoc rówieśnicza jako wyzwanie dla systemu oświaty w Polsce*. *Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie*, 2(39), 63-80
- Walczak-Człapińska, K. (2022). „Moralne odłączanie się” i empatia świadków dręczenia rówieśniczego. *Szkoła Specjalna*, 83(3)
- Wosik-Kawala, D. (2019). *Szkoła miejscem (nie) bezpiecznym – perspektywa ucznia*. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J. Paedagogia-Psychologia*, 32(3), 83-96
- Wójcik, M., Hełka, A., Kozak, B., Wośko, A., Błońska, M. (2016). *Postrzeganie przez nauczycieli problemu przemocy rówieśniczej i jej przeciwdziałania w środowisku szkolnym*. *Czasopismo Psychologiczne*, 22(2), 323-332

Źródła internetowe

- Borowiak, M. (2025). *Przemoc rówieśnicza w środowisku szkolnym na terenie m. Piły*. https://kryminalistyka.ans.pila.pl/download/BGBUXLgBQLmg8VFZiSiYJUAdA-UWRuHwgBBjcFbg8TWHdBBlhnRkk9WD9VFyw3CIVBDIBCe25BTxIIIgRuDxNY-d0EGWGdGSipFI1kXPUpZEwVGHR08bkFPegxCRNcVRwkD1IJF0tMP1s6URAE-RzxEEFEAAABRjAAwFDSRPUwkFFT0KVhFIFFAjVhVHBHYYDxNPFhQaJCl-PV0AZNxtUCxgZEhFYDSIBSiFeNkoVBzcUbhBGHRcnOwQeCRwaEksNGBYjG-lolJQVmo1InVRoxDTxcPEQbHzETHwwSBjcVHxYTHG9PFRYqCl5tDXdAGHoV/przemoc_rowiesnicza__w_srodowisku_szkolnym_na_terenie_m_pily_raport.pdf [dostęp: 11.10.2025]
- UNICEF. (2018). Raport „An Everyday Lesson: #ENDviolence in Schools”, <https://www.unicef.org/documents/everyday-lesson-endviolence-schools> [dostęp: 24.10.2025]
- Węgrzynowska, J. (2021). *Profilaktyka agresji i przemocy rówieśniczej w klasie*. Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa, <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php> [dostęp: 12.10.2025]